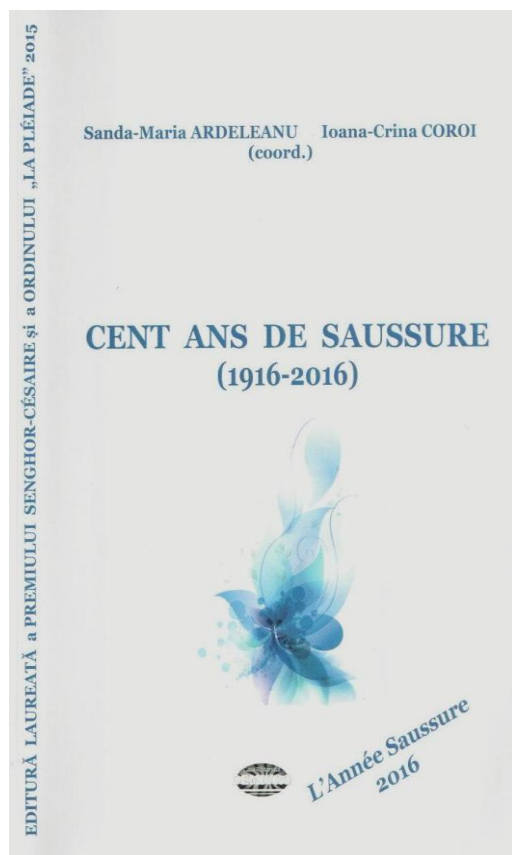

**Sanda-Maria Ardeleanu, Ioana-Crina Coroi (coord.),
Cent ans de Saussure (1916-2016), Casa Editorială Demiurg, Iași, 2016 (196 p.,
colecția *Lingua*, nr. 50)**

Dorel FÎNARU

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
dorelfinaru@yahoo.com

În prestigioasa colecție *Lingua* a Casei Editoriale *Demiurg* din Iași a apărut un volum de studii consacrate lui Ferdinand de Saussure, părintele lingvisticii moderne și al structuralismului, cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la apariția în 1916 a celebrului său *Cours de linguistique générale*. Nenumărate manifestări științifice, desfășurate pe întreaga planetă, au fost consacrate acestui eveniment, dar *Cent ans de Saussure* este unul din foarte puținele volume publicate în 2016 cu această ocazie.

Volumul coordonat de Sanda-Maria Ardeleanu și Ioana-Crina Coroi este, în esență, un produs al cunoscutului Centru de Analiză a Discursului (CADISS) din Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, centru care publică revista ANADISS. Sînt cuprinse în acest volum cîteva studii ale unor lingviști și filozofi suceveni consacrate operei care a marcat în mod decisiv cultura secolului al XX-lea, nu doar în cadrul științelor limbajului, ci și, prin apariția structuralismului, în cadrul mult mai amplu al tuturor științelor umaniste.

CADISS a organizat în 2 iunie 2016 o masă rotundă ale cărei dezbateri s-au desfășurat sub genericul *Cent ans de Saussure*. Și revista ANADISS (www.anadiss.usv.ro) a consacrat o secțiune a numărului 21 (mai, 2016) moștenirii saussuriene prin publicarea

integrală a celebrului studiu *Mon Saussure* al lui Eugeniu Coșeriu, precum și *2016 – L'Année Saussure – un parcours sentimental* al Sandei-Maria Ardeleanu.

După un *Mot au Lecteur* semnat de cele două coordonatoare, urmează un masiv corpus de texte fragmentare extrase de Sanda-Maria Ardeleanu din *Cours de linguistique générale*, publié par Charles Bally et Albert Séchehayé avec la collaboration d'Albert Riedlinger, édition critique par Tullio de Mauro, postface de Louis-Jean Calvet, Édition Payot & Rivages, Paris, Grande Bibliothèque Payot, 1995. Corpusul ne invită la o (re)lectură menită să ne amintească principalele idei și concepte saussuriene, concepte care au instaurat vârsta modernă a lingvisticii și care au devenit atît de cunoscute și folosite, încît adesea îl uităm pe autorul lor: celebrele sale dihotomii (*limbă-vorbire, sincronie-diacronie, sintagmatic-paradigmatic, semnificat-semnificant, lingvistică internă-lingvistică externă*) precum și alte probleme referitoare la *evoluția și dinamica limbilor, limbajul între formă și substanță, actele de vorbire, definiția semnului, unitățile minimale ale limbii* etc. etc.

Piesa de rezistență a acestui volum o reprezintă amplul studiu al lui Ioan Oprea, *La faculté du langage chez Ferdinand de Saussure et Noam Chomsky. Des arguments pour l'investigation d'un sujet négligé à tort*. Pe parcursul a peste 60 de pagini, universitarul sucevean discută din

perspectivă lingvistică propriu-zisă, dar și din perspectiva filozofiei limbajului, problema *facultății limbajului* așa cum e dezbătută ea de Ferdinand de Saussure și Noam Chomsky, dar și de alți mari lingviști și filozofi ai limbajului. Ioan Oprea observă, pe bună dreptate, că „S-a remarcat de multe ori, atunci când s-au făcut raportări între ideile din concepția lui Ferdinand de Saussure și cele din concepția lui Noam Chomsky, îndeosebi în cazul dualităților *limbă – vorbire* și *competență – performanță*, că, în vreme ce, pentru lingvistul elvețian, limba reprezintă o realitate socială, la cel american, competența este atribuită individului, iar nu comunității vorbitoare. Totuși, facultatea limbajului fiind general umană iar competența reprezentând deținerea de către fiecare individ al unei comunități a elementelor gramaticii generative ce caracterizează o limbă, se poate subînțelege că prin cunoașterea de către toți a acestei gramatici înseamnă înscrierea în social.” (p. 97-98). Ioan Oprea consideră că aspectele discutate duc la câteva concluzii evidente: „1) este neîndoielnică existența limbajului în cadrul facultăților care alcătuiesc agregatul spiritual; 2) ca oricare altă facultate, limbajul are identitate proprie și funcționează în colaborare cu celelalte facultăți; 3) activarea facultății limbajului nu este spontană, ci se produce prin însușirea unei limbi (a limbii materne), iar funcționarea ei se reflectă prin vorbire, fără ca prin aceasta limbajul să se identifice cu vorbirea.” (p. 113-114)

În studiul *Traduire Saussure en roumain*, Raluca-Nicoleta Balațchi și Ionela Arganisciuc își propun să urmărească destinul particular al traducerii *Cursului de lingvistică generală* în limba română. În realitate e discutată doar traducerea publicată în 1998 la Editura Polirom de către tînăra traducătoare Irina Izverna-Tarabac (1970-2007), deși există și alte traduceri fragmentare sau integrale (printre altele, traducerea integrală realizată de Adina Baranovschi, publicată în 2011 la Editura Antet). De o mare importanță în istoria receptării ideilor lingvistice în România, traducerea Irinei Izverna-Tarabac, așa cum au remarcat unii lingviști români, are totuși numeroase și grave deficiențe (cele mai multe de natură terminologică) care ar trebui eliminate printr-o foarte necesară nouă ediție, revizuită eventual de un grup de lingviști. Autoarele studiului apreciază totuși că această primă versiune românească integrală și-a îndeplinit cu succes funcția de traducere științifică, putînd servi ca punct de referință prin atenția acordată nivelului terminologic și coerenței raportului *formă-conținut*.

Filozoful Marius Cucu se ocupă de *La dynamique linguistique selon Ferdinand de Saussure*, adoptînd de multe ori un ton liric și apelînd îndeosebi la părerile lui Martin Heidegger despre esența limbajului (v. îndeosebi *Conceptul de timp și Ființa și timp*; e curios că nu e pomenită aici și *Originea operei de artă*). Contrar opiniei comune, care vede în limbaj o facultate definitorie a ființei umane, Marius Cucu se întreabă dacă nu cumva se impune o răsturnare a termenilor, prin care ființa umană să fie considerată o componentă a universului dinamic al limbii: „nu limbajul sălășluiește în dimensiunea omului, ci, dimpotrivă, omul își ancorează rădăcinile telurice ale evoluției sale în solul limbajului, el este integrat și purtat de fluxul autoritar și imprevizibil al limbajului.” (p. 142-143) Autorul consideră că, pentru a înțelege dinamica lingvisticii, ar trebui să ne asumăm concepția lui Saussure după care „limba este un proces viu, activ, în continuă prefacere, adaptare și readaptare, că ea comportă și suportă multiple influențe ce o modulează determinînd-o, adesea, să fie un sensibil senzor ce monitorizează procesele de multiplă transformare active la nivelul socialului, dar și individualului uman.” (p. 155-156)

O lectură didactică a *Cursului...*, în descendența perspectivei deschise de lingvistul sucevean Vasile Dospinescu, propune Ioana-Crina Coroi în studiul intitulat *Une lecture didactique du CLG saussurien*. Autoarea întreprinde un demers punctual care vizează prezentarea sumară, capitol cu capitol, a structurii *Cursului...*, demers deosebit de util astăzi, cînd studenții noștri au din ce în ce mai puțin timp să citească, chiar dacă e vorba de o lectură care intră în categoria celor obligatorii. Rezumatul insistă și asupra faptului că, propunînd o viziune sincronică și privind limba ca pe o structură sau ca pe un sistem, Saussure deschide calea lingvisticii structuraliste (Troubetzkoy, Hjelmslev, Jakobson, Martinet etc.), dar și a celei post-structuraliste (Coșeriu).

Volumul se încheie cu un studiu de lingvistică comparată semnat de Gina Măciucă: *Le jeu sémantique entre le verbe et le nom dans une construction linguistique analysée dans deux langues*

germaniques et trois langues romanes. Lucrarea se focalizează pe relațiile semantice microsistemice care se dezvoltă în interiorul *sintagmei verbale funcționale* în cazul limbilor germană și engleză, pe de o parte, și spaniolă, italiană și română, pe de altă parte. Autoarea observă că, dacă majoritatea sintagmelor verbale funcționale prezintă o variație lexematică, și implicit diafazică la nivelul componentei verbale, aceasta permite și contituentului nominal metamorfoze spectaculoase, fie în cadrul unui crescendo emoțional, fie în cursul unei evoluții metaforice a constituentului, care merge de la abstract către concret.

Volumul editat de Sanda-Maria Ardeleanu și Ioana-Crina Coroi reprezintă o singulară, dar importantă contribuție românească la sărbătorirea unui veac de la apariția unei cărți fundamentale pentru cultura umană.

